

PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

jaro 2014

Mgr. Zuzana Kročáková

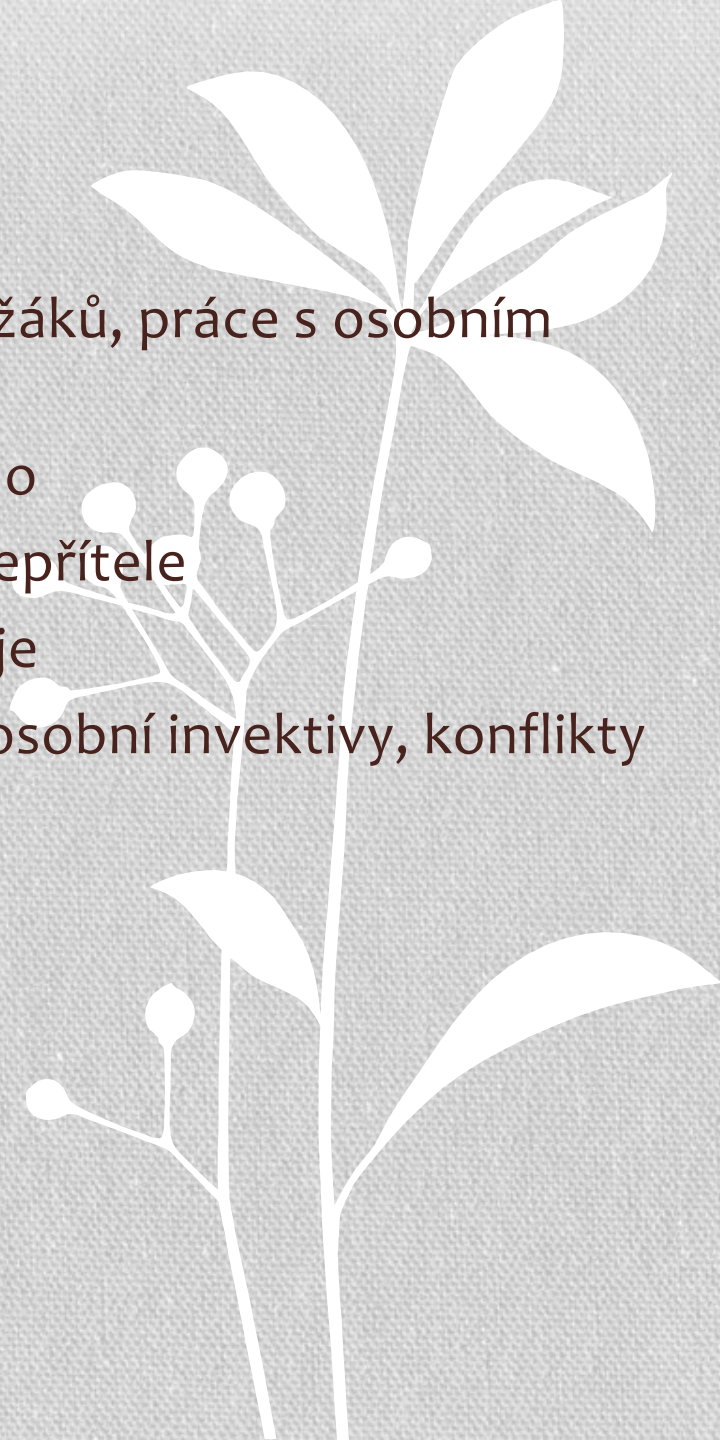
cíl předmětu

- ... být užitečný
- ... být inspirací

NAVRHOVANÁ TÉMATA

- jak vytvářet a posilovat vnitřní motivaci žáků, práce s osobním cílem
- jak pracovat s hodnocením, aby pomáhalo
- jak udělat z rodiče partnera a neudělat nepřítele
- co je to vědomé řízení třídy, jak to funguje
- jak zvládat obtížnější situace – námitky, osobní invektivy, konflikty
- co pomáhá k udržování kázně
- stress management

PODMÍNKY ZAKONČENÍ PŘEDMĚTU

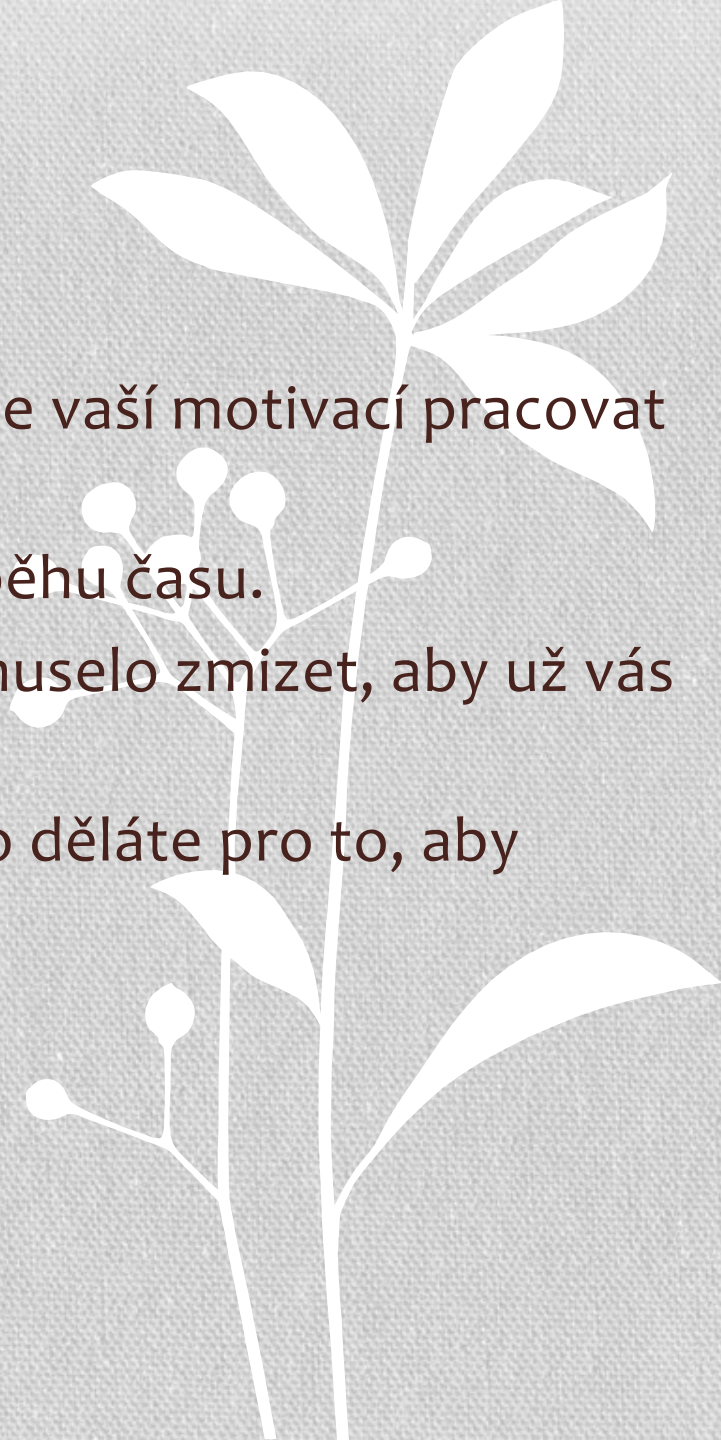
- vypracování dvou „domácích úkolů“
- písemný test

ZADÁNÍ 1. domácího úkolu

Napište krátký souvislý text o tom, co je vaší motivací pracovat ve školství, na vzdělávání a výchově.

- Popište změny této motivace v průběhu času.
- Uvažujte o tom, co by z vaší práce muselo zmizet, aby už vás nebavila.
- Napište, čím sytíte svou motivaci. Co děláte pro to, aby nevyhasla.

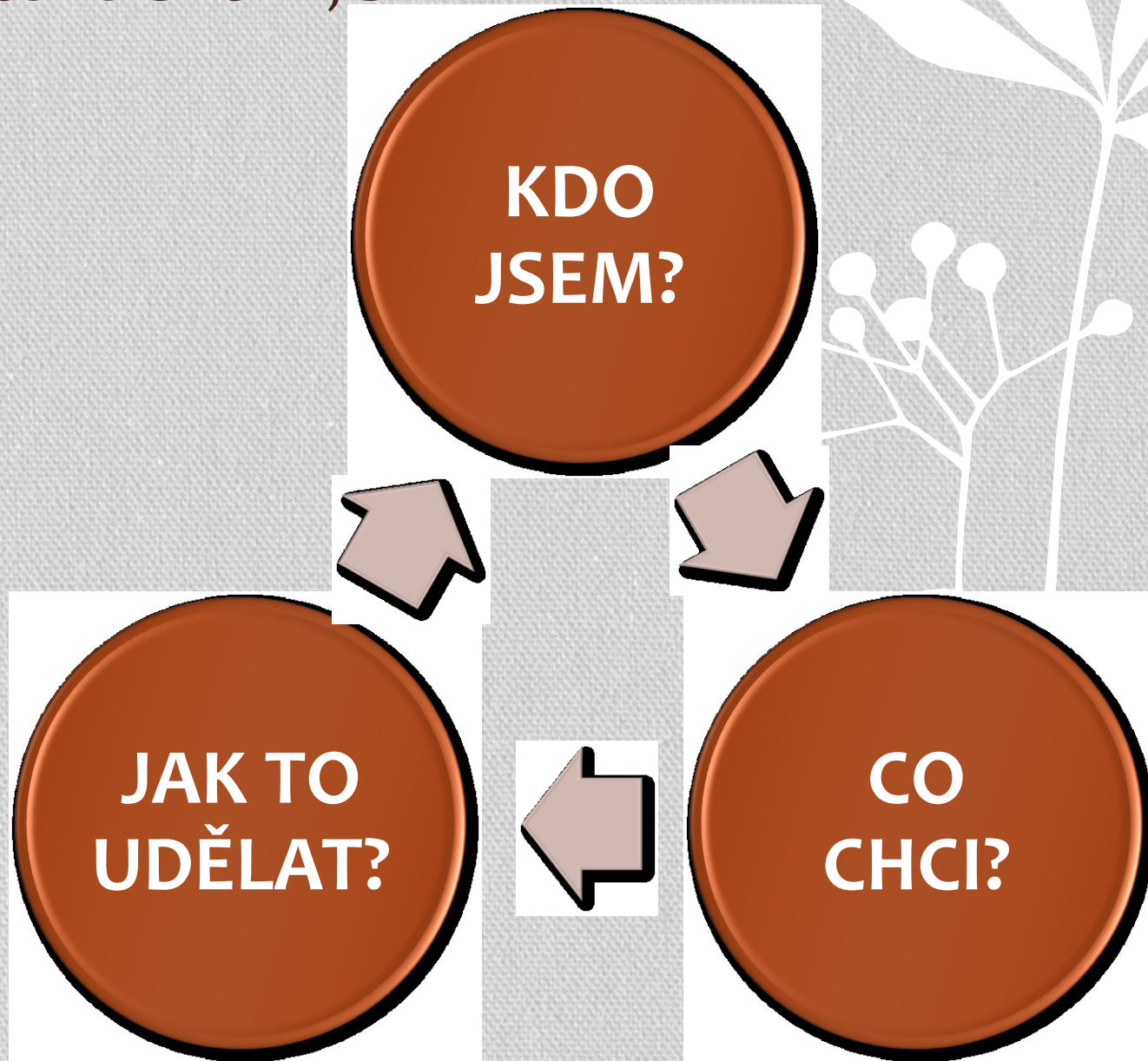

„VĚDOMĚ UČÍME TO, CO
VÍME, NEVĚDOMĚ TO,
CO JSME.“

Fred Korthagen

ZDROJE JISTOTY, STABILITY

Pedagog a sebepoznání

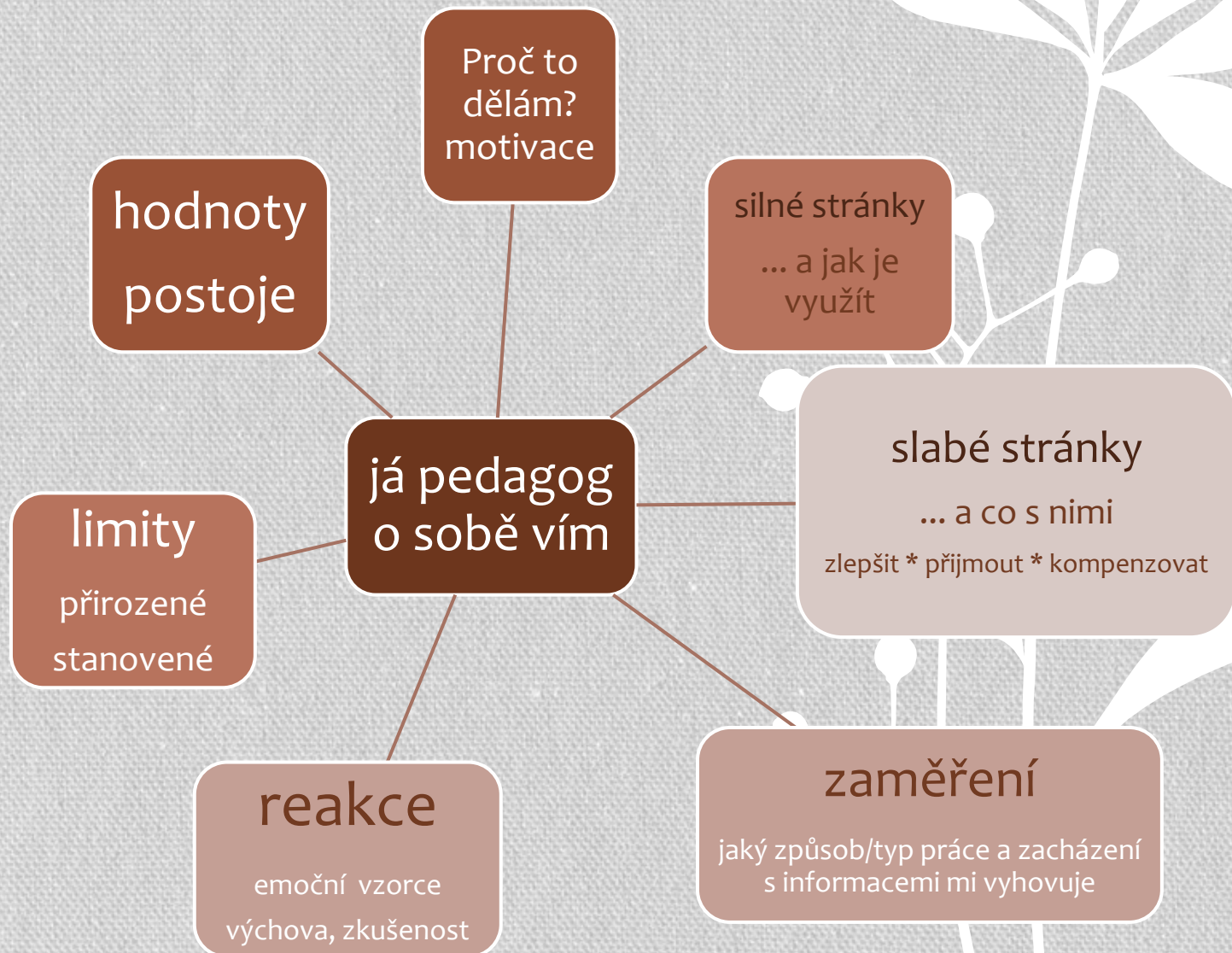
CO POTŘEBUJU VĚDĚT O SOBĚ?

vzhledem ke své pedagogické profesi

...aby mi to pomohlo být dobrým/lepším?

...aby mi to pomohlo být spokojený?

Co potřebuju vědět o sobě?

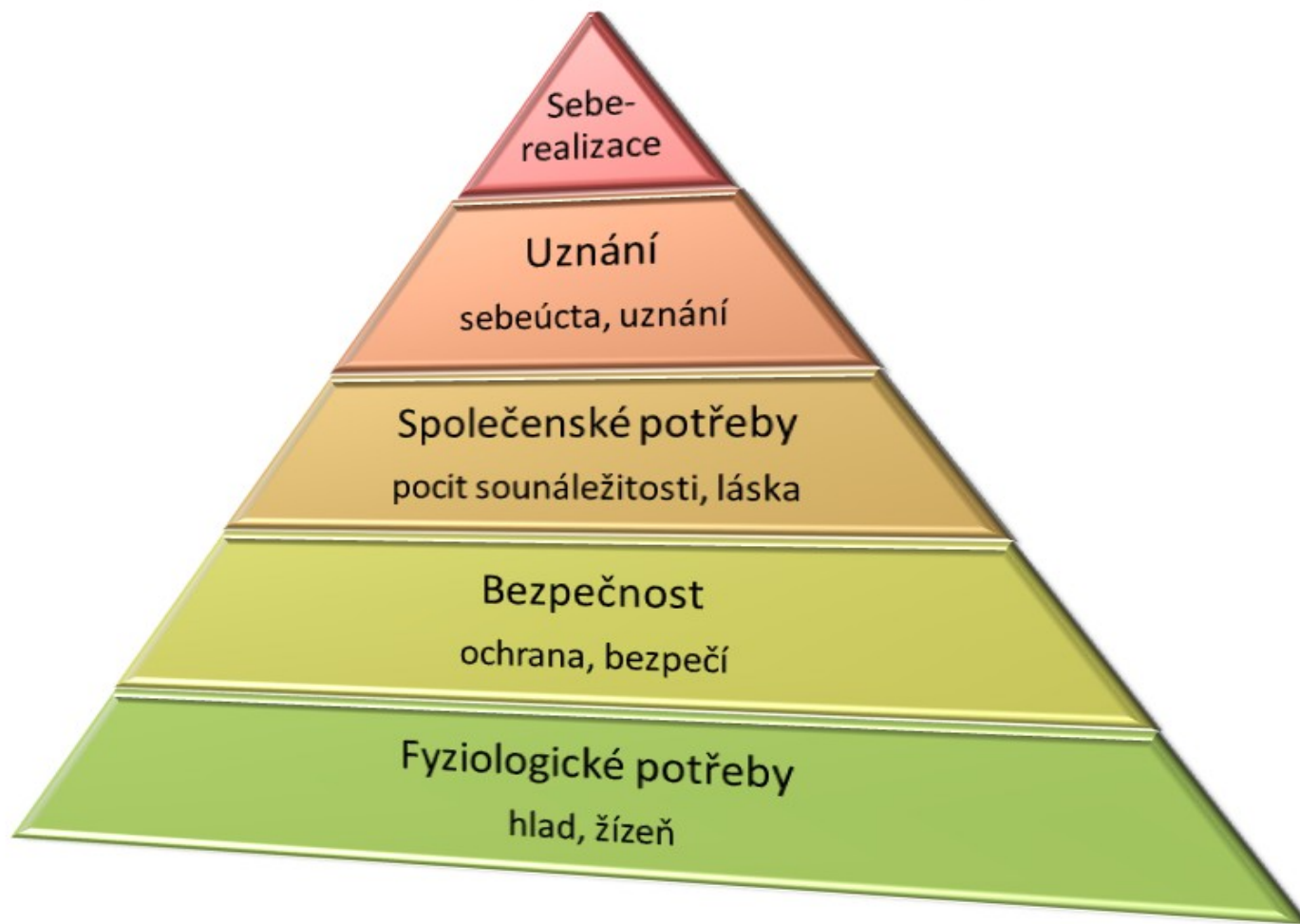

JAK VYTVÁŘET A POSILOVAT VNITŘNÍ MOTIVACI ŽÁKŮ

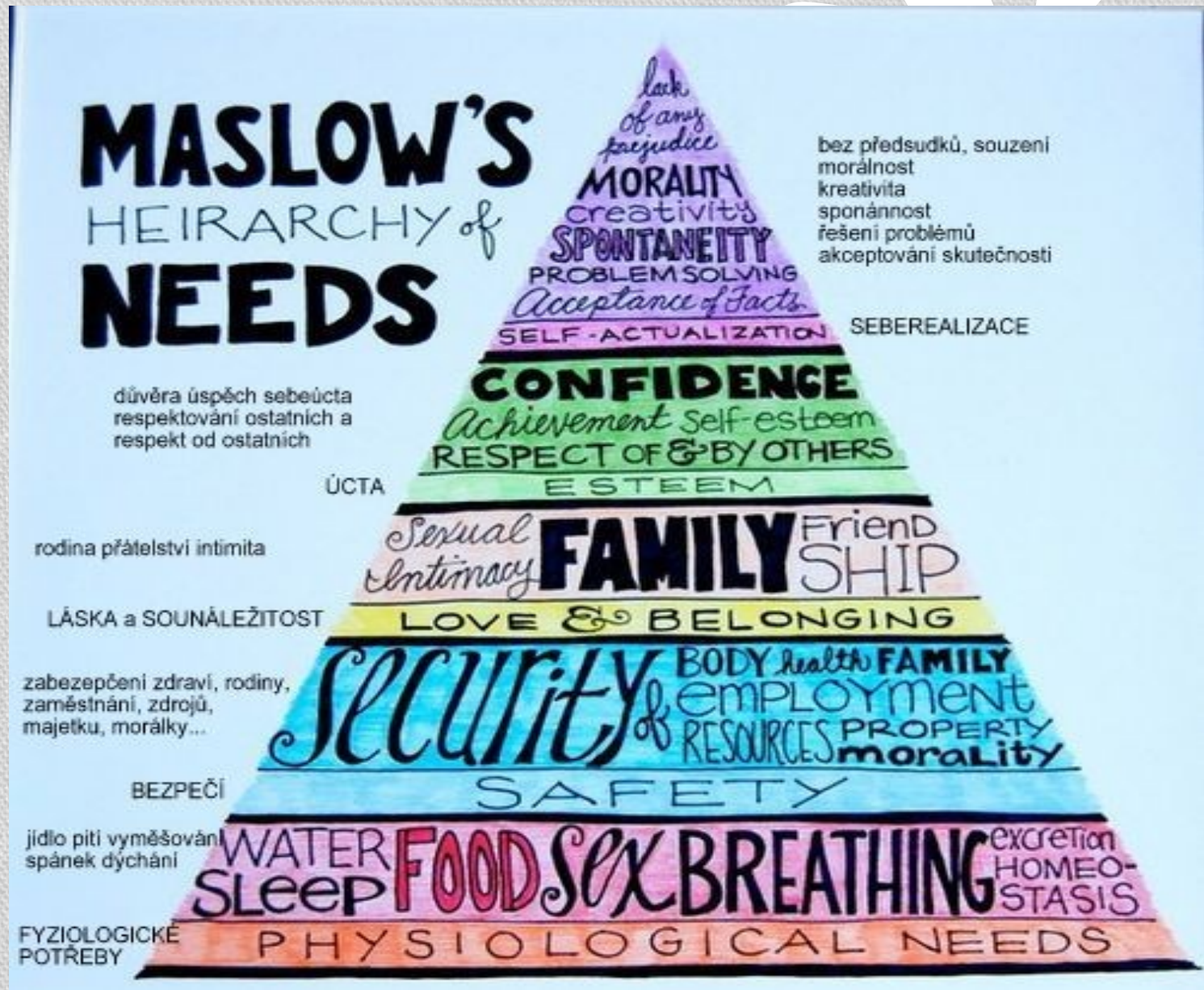
Práce s osobním cílem

Pyramida potřeb podle Maslowa

Maslowova pyramida potřeb

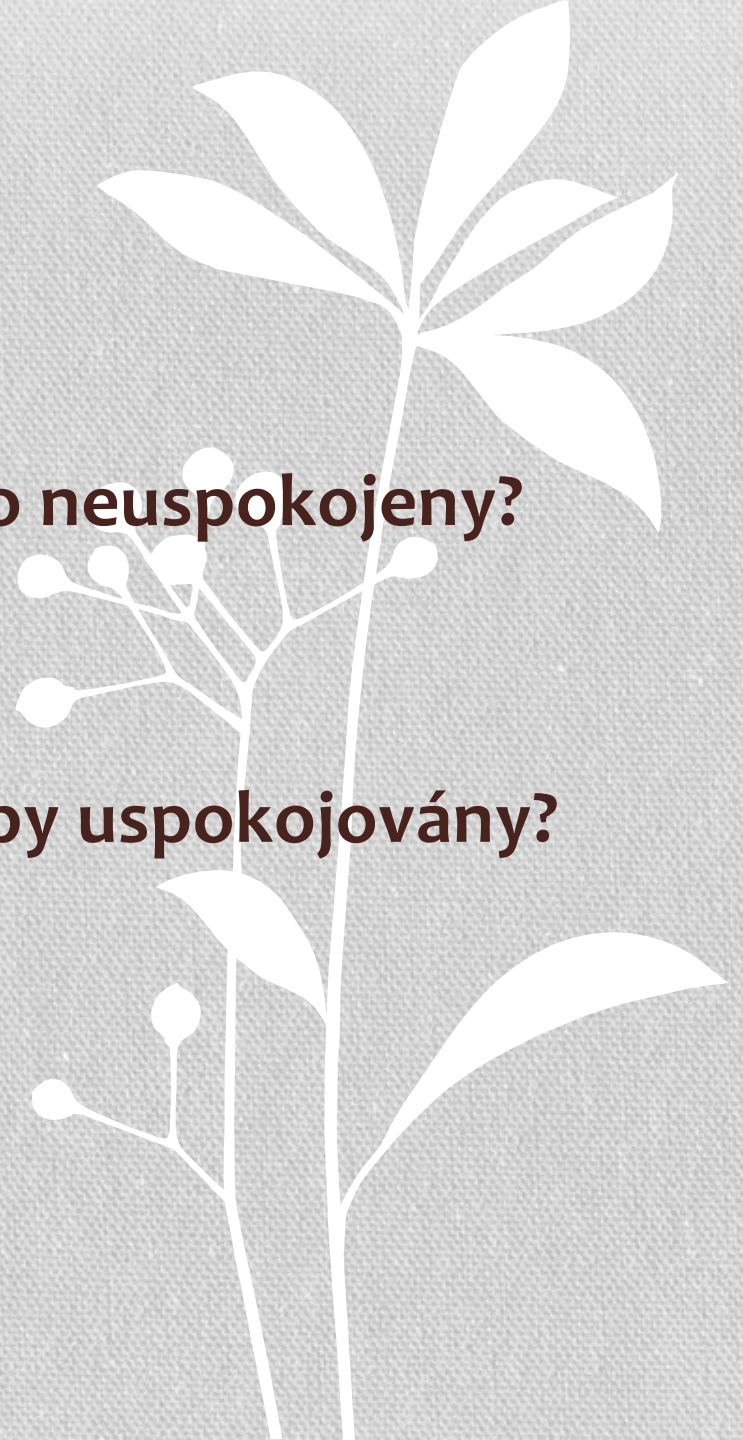
Pyramida potřeb podle Maslowa

Neuspokojení potřeb

Které potřeby jsou ve škole často neuspokojeny?

Co se stane, pokud nejsou potřeby uspokojovány?

Co z toho vyplývá pro výuku?

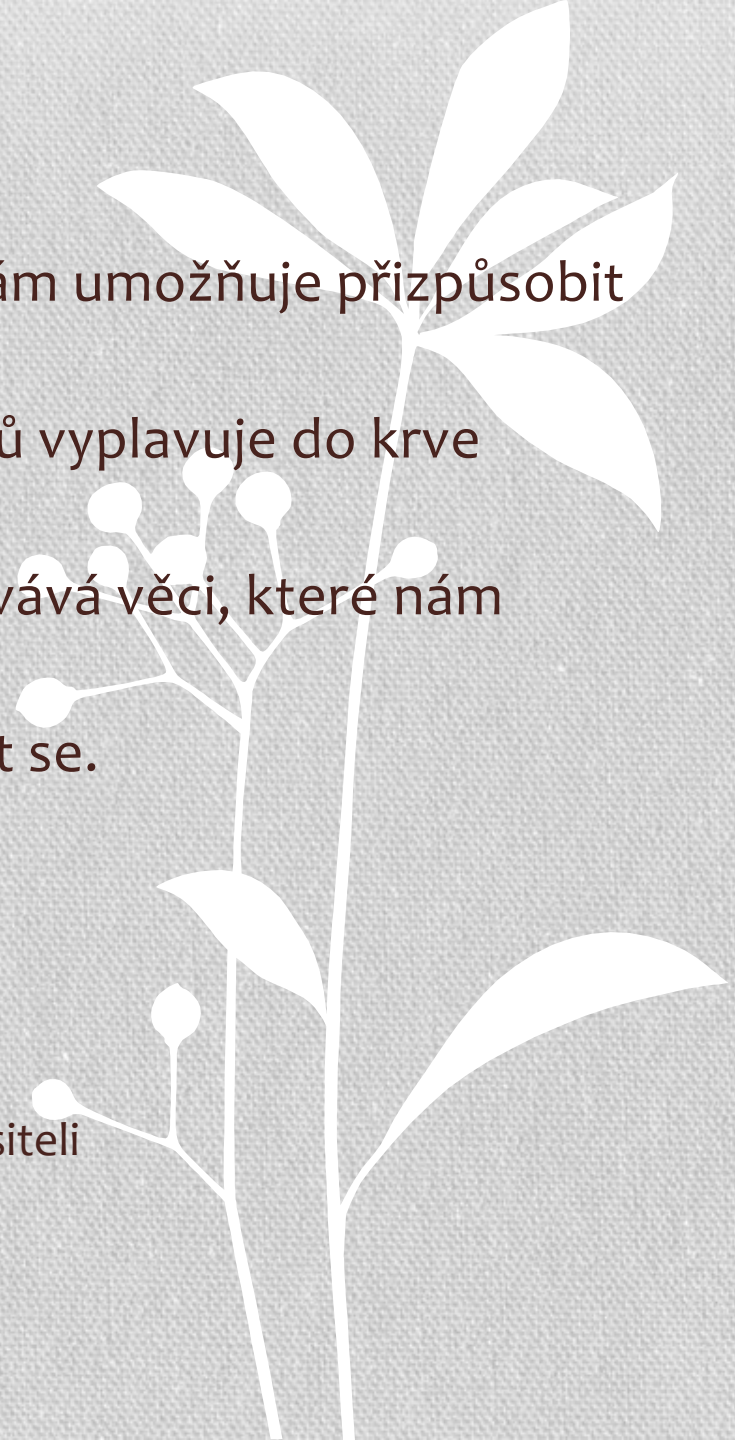
Proč jste se někdy v životě učili
něco, co jste se učit nemuseli?

Jak funguje mozek?

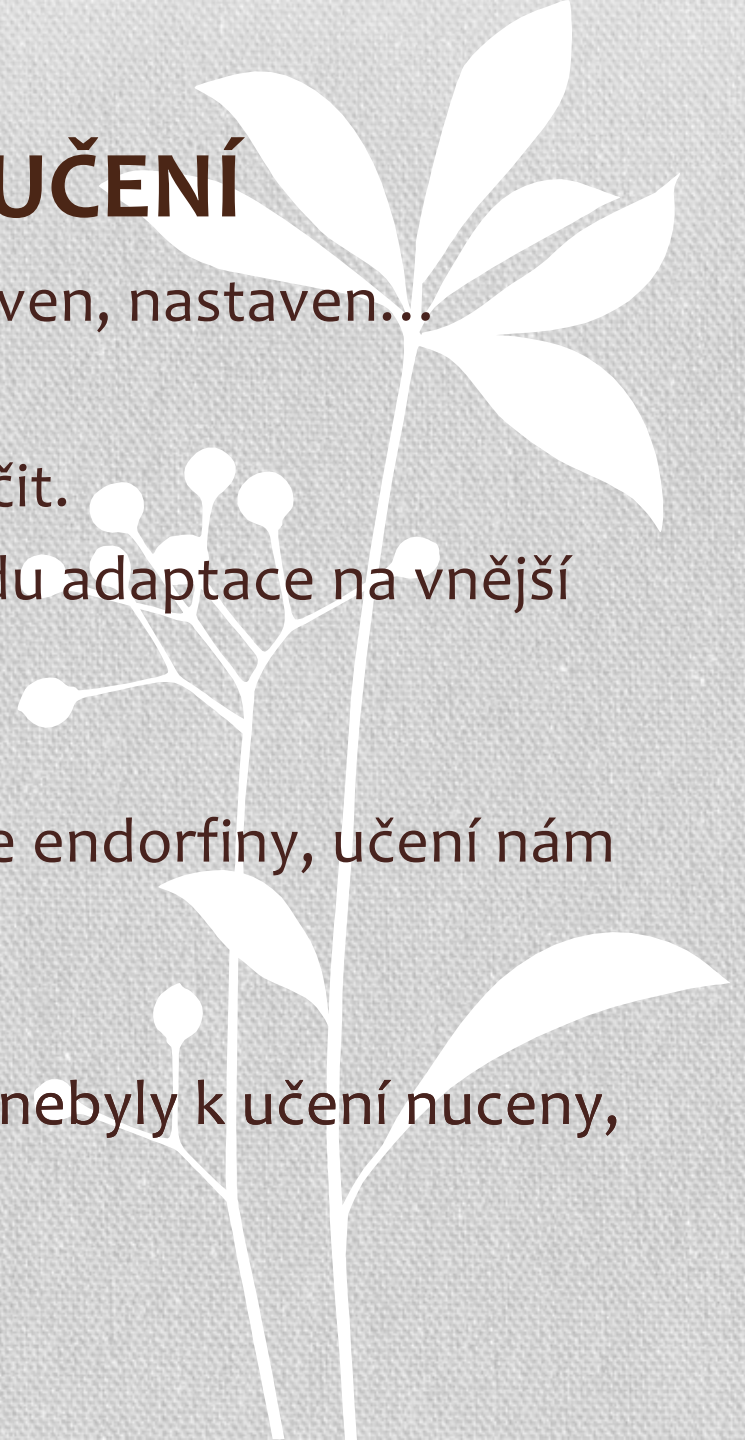
Jsme evolučně „odsouzeni“ učit se, to nám umožňuje přizpůsobit se a přežít.

- Mozek přemýšlí rád, při řešení problémů vyplavuje do krve endorfiny.
- Paměť je nastavena tak, že dobře uchovává věci, které nám dávají **smysl**, v nichž vidíme užitek.
- **Smysl** zároveň **slouží jako motivace** učit se.
- Dává nám to **smysl**, protože:
 - ✓ je to pro nás užitečné, přináší to nějaký zisk
 - ✓ získáváme tím sociální kredit, status
 - ✓ vědění je moc, usnadňuje nám řešit problémy
 - ✓ vědět je exkluzivní a dává exkluzivitu svému nositeli

MOTIVACE A UČENÍ

- ☛ Člověk je k **učení** předurčen, připraven, nastaven...
 - ☛ Rodí se nedokonalý, aby se mohl učit.
 - ☛ Učení mu poskytuje evoluční výhodu adaptace na vnější přírodní i sociální podmínky.
 - ☛ Při pochopení věcí mozek vyplavuje endorfiny, učení nám přináší uspokojení.
- ⇒ Tudíž není pravda, že kdyby děti nebyly k učení nuceny, nic by se nenaučily.

Jaká by měla být škola, do které
byste chodili, i kdybyste nemuseli?

3 S vnitřní motivace k učení

SVOBODA

= rádi se učíme to, co si sami vybereme, způsobem a v čase, který vyhovuje našemu způsobu práce s informacemi

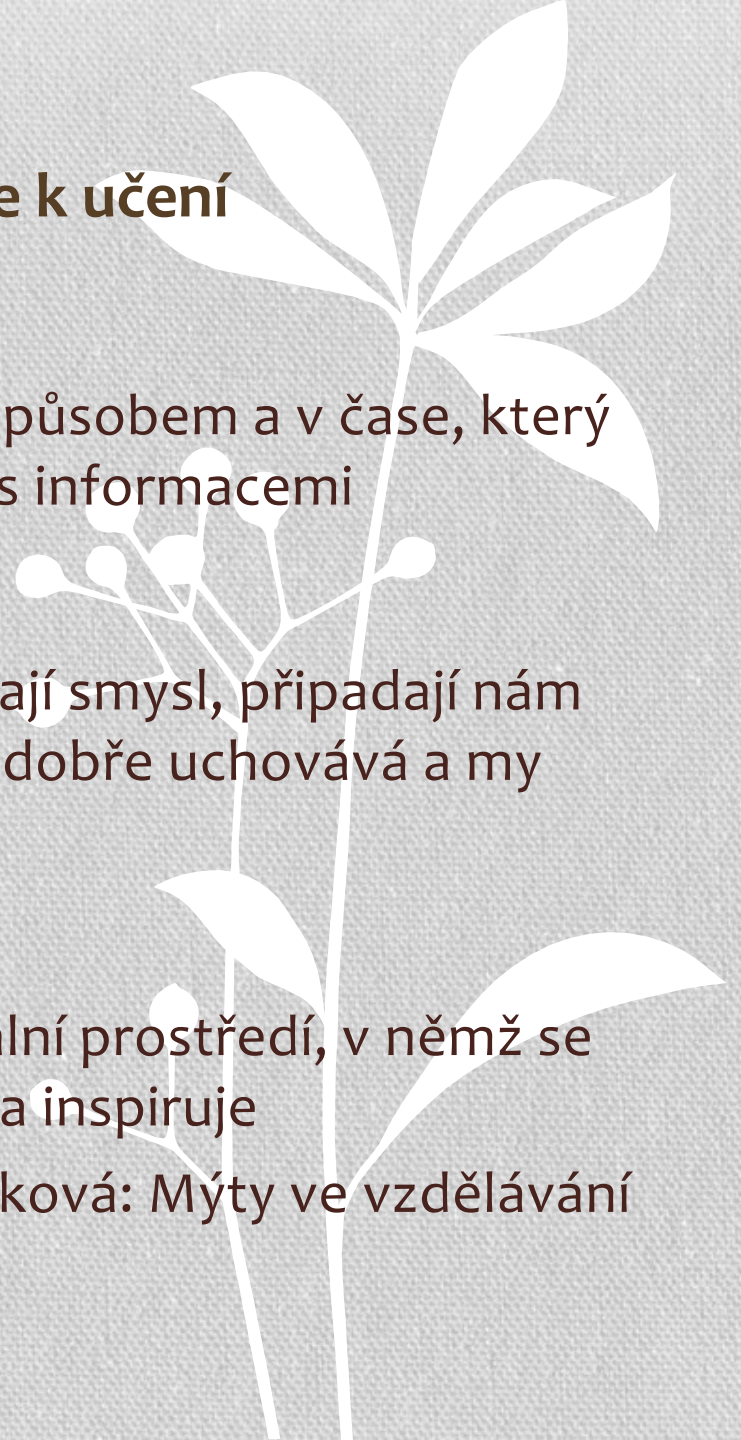
SMYSL

= informace a dovednosti, které nám dávají smysl, připadají nám užitečné v nejširším smyslu slova, paměť dobře uchovává a my máme přirozenou touhu se je naučit

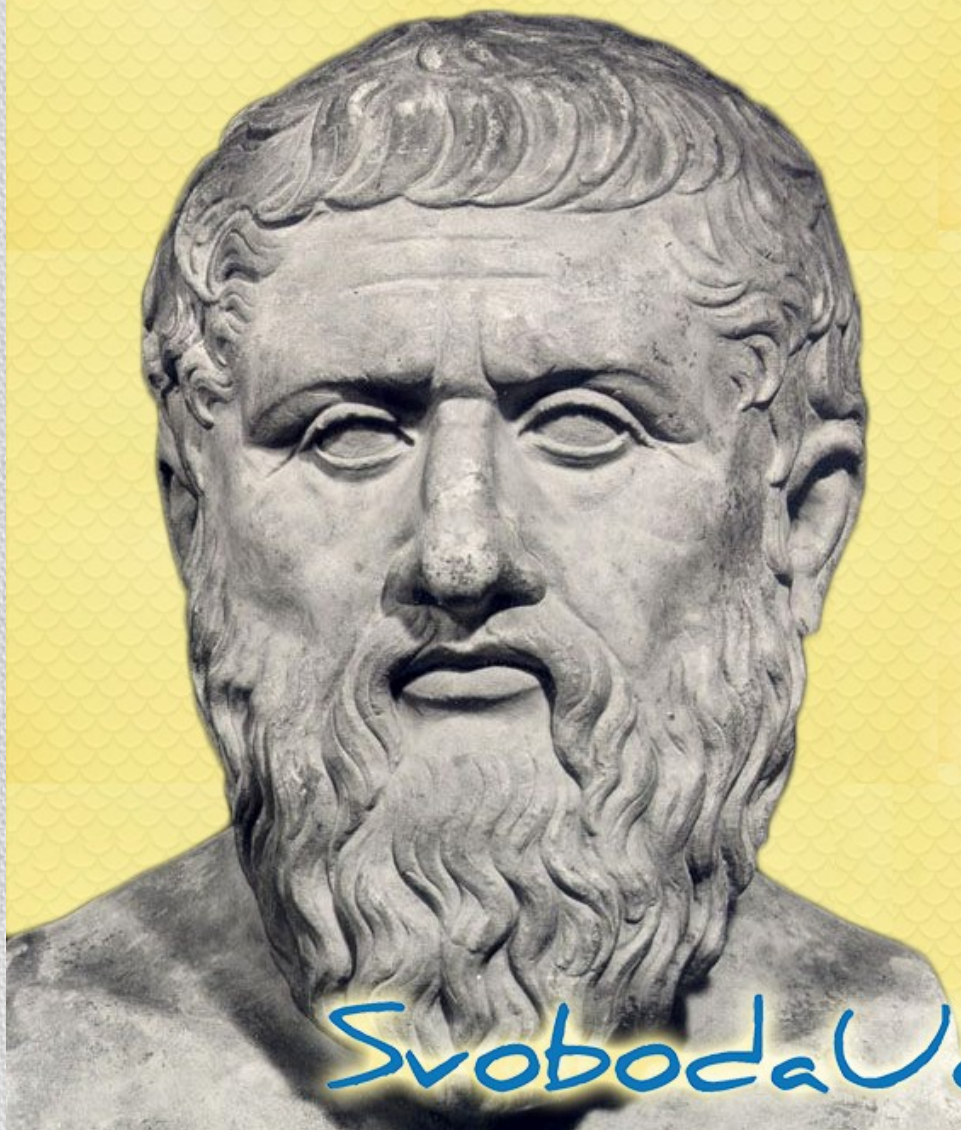
SPOLUPRÁCE

= učení je snazší, můžeme-li si zvolit sociální prostředí, v němž se učíme; přítomnost druhých nás motivuje a inspiruje

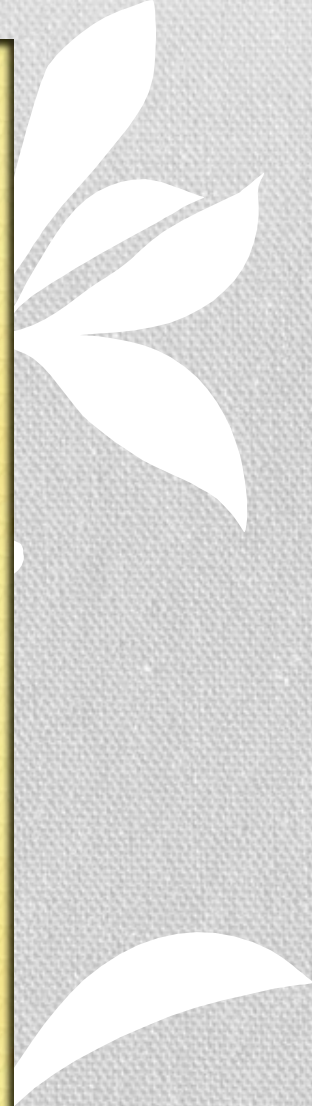
Jana Nováčková: Mýty ve vzdělávání

„Vědomosti získané na základě donucení
se neudrží na mysli.“ - Platón

SvobodaUčení.cz

VNĚJŠÍ MOTIVACE

Klasické školy fungují převážně na vnější motivaci.

Uplatňování vnější motivace souvisí s mocenským vztahem k dětem. Děti si na to snadno zvyknou, mnohé se s tím i ztotožní.

Vytváří to postoj k životu, k mezilidským vztahům, k práci, že budu dělat jen to a takovým způsobem, abych nebyla potrestaná nebo abych získala odměnu. Ne víc.

Jana Nováčková

Co umožňuje svoboda při učení (se)

- ✓ budovat a rozvíjet **zodpovědnost** (nejen) za vlastní učení a jeho výsledek 🖐 bez možnosti volby nevzniká pocit odpovědnosti, pouze poslušnost
- ✓ zároveň vás odpovědnost za vlastní chování a jeho důsledky činí **méně závislími** na ostatních a jejich hodnocení 🖐 nečekáte, až za vás někdo něco zařídí, až za vás rozhodne, až vás za něco pochválí či odmění – víte, že je to na vás
- ✓ **hledat a rozvíjet vlastní potenciál** 🖐 dosáhnout svého maxima – jednak si můžete vyzkoušet, k čemu máte dispozice, jednak pak můžete zkusit jejich limity (neuspokojí vás dosažení „jedničky“)
- ✓ nevytváří „mus“, **nečiní** z učení a poznávání nucenou **povinnost** 🖐 negeneruje odpor a potřebu úniku 🖐 nevytváří ostrou hranici mezi povinnostmi a volným časem, je prostě jen čas a je na mně, jak s ním hospodařím

Učení se bez školy umožňuje

- ✓ budovat a rozvíjet **zodpovědnost** (nejen) za vlastní učení a jeho výsledek ☞ bez možnosti volby nevzniká pocit odpovědnosti, pouze poslušnost
- ✓ zároveň vás odpovědnost za vlastní chování a jeho důsledky činí **méně závislími** na ostatních a jejich hodnocení ☞ nečekáte, až za vás někdo něco zařídí, až za vás rozhodne, až vás za něco pochválí či odmění – víte, že je to na vás
- ✓ **hledat a rozvíjet vlastní potenciál** ☞ dosáhnout svého maxima – jednak si můžete vyzkoušet, k čemu máte dispozice, jednak pak můžete zkoušet jejich limity (neuspokojí vás dosažení „jedničky“)
- ✓ nevytváří „mus“, **nečiní** z učení a poznávání nucenou **povinnost** ☞ negeneruje odpor a potřebu úniku ☞ nevytváří ostrou hranici mezi povinnostmi a volným časem, je prostě jen čas a je na mně, jak s ním hospodařím

Svobodné vzdělávání - unschooling

„Tajemství vzdělávání je respekt vůči studentovi.“

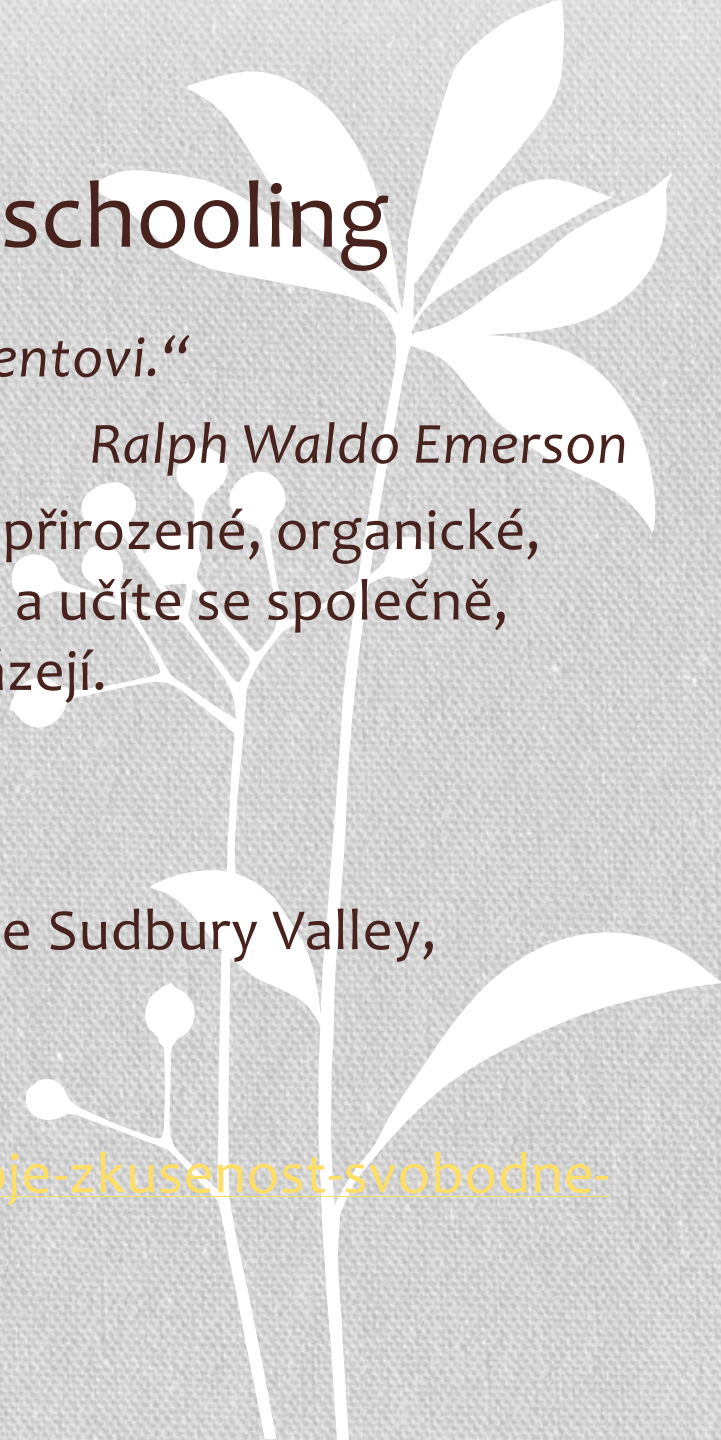
Ralph Waldo Emerson

Někdy také zájmem řízené, dětmi řízené, přirozené, organické, eklektické, nebo sebe-řízené učení. Žijete a učíte se společně, následujete otázky a zájmy tak, jak přicházejí.

- Více na <http://www.svobodauceni.cz/>
- Krátký a intenzivní film o svobodné škole Sudbury Valley, <http://youtu.be/zpQyXgrXrIE>

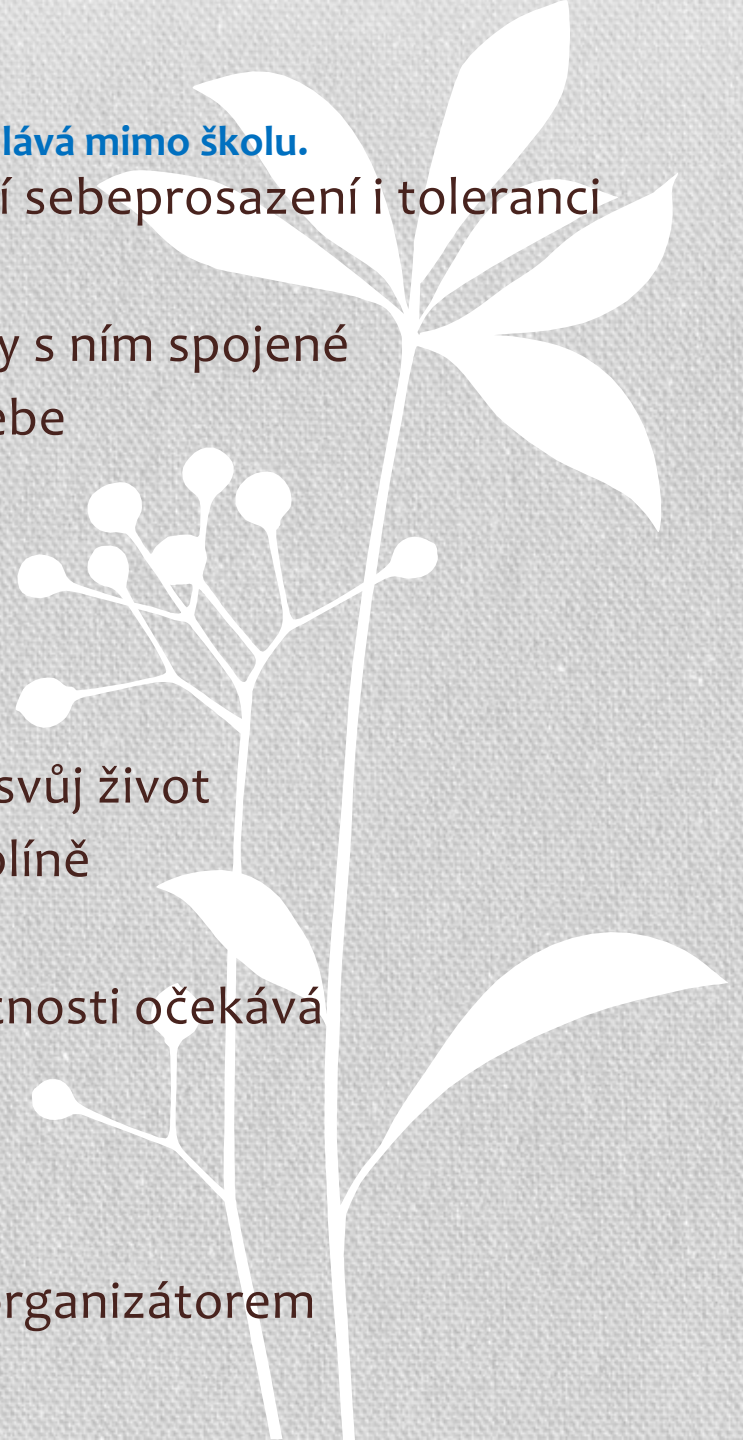
Článek o zkušenosti absolventa:

- <http://www.svobodauceni.cz/clanek/moje-zkusenost-svobodne-vzdelavaneho-cloveka>

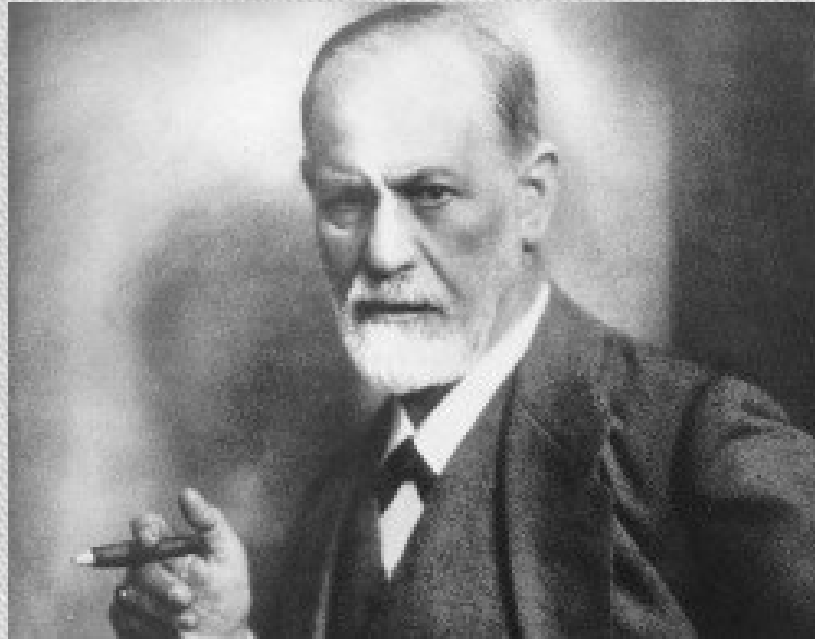

Co musí dělat člověk, který se vzdělává mimo školu.

- při komunikaci a soužití s ostatními se naučí sebeprosazení i toleranci
- naučí se organizovat si čas
- žák není zvyklý na stres a vnější tlak a pocity s ním spojené
- musí si uvědomit, že to, co dělá, dělá pro sebe
- musí porozumět sám sobě
- naučí se samostatnosti, bude samostatný
- naučí se být systematický
- musí převzít iniciativu
- student převeze plnou zodpovědnost za svůj život
- bude pro něj těžké podvolit se řádu a disciplíně
- tento styl vzdělávání potřebuje sebereflexi
- bude mít lepší představu, co od své budoucnosti očekává
- získají dovednosti k řešení problémů
- musí se ptát po smyslu toho, co dělá
- naučí se vyhledávat informace
- je aktivní v procesu učení, je jeho hlavním organizátorem

Freud o svobodě a zodpovědnosti

Většina lidí ve skutečnosti netouží po svobodě, protože svoboda předpokládá zodpovědnost a zodpovědnost většinu lidí děsí.

Co motivuje k učení?

Motivace +

Co ještě motivuje?

- ▶ úspěch
- ▶ cíl
- ▶ vědomí vlastního pokroku
- ▶ seberealizace
- ▶ zvyšování sebevědomí
- ▶ odměna (odměňování sebe)
- ▶ vzor
- ▶ vědomí hodnoty vzdělání
- ▶ společenská prestiž
- ▶ podpora ostatních

Co snižuje motivaci?

- projevy nedůvěry
- klima třídy/společnosti
- opakovaný neúspěch
- ztráta cíle
- výrazné zaostávání
- závislost na ostatních (pokroku i hodnocení)

Jak to může fungovat v praxi?

- 👉 maximum autonomie uvnitř hranic
- 👉 „voice and choice“
- 👉 různé typy práce současně
- 👉 umožnit spolupráci
- 👉 učit se od spolužáků
- 👉 umožnit vlastní tempo
- 👉 nemotivovat strachem

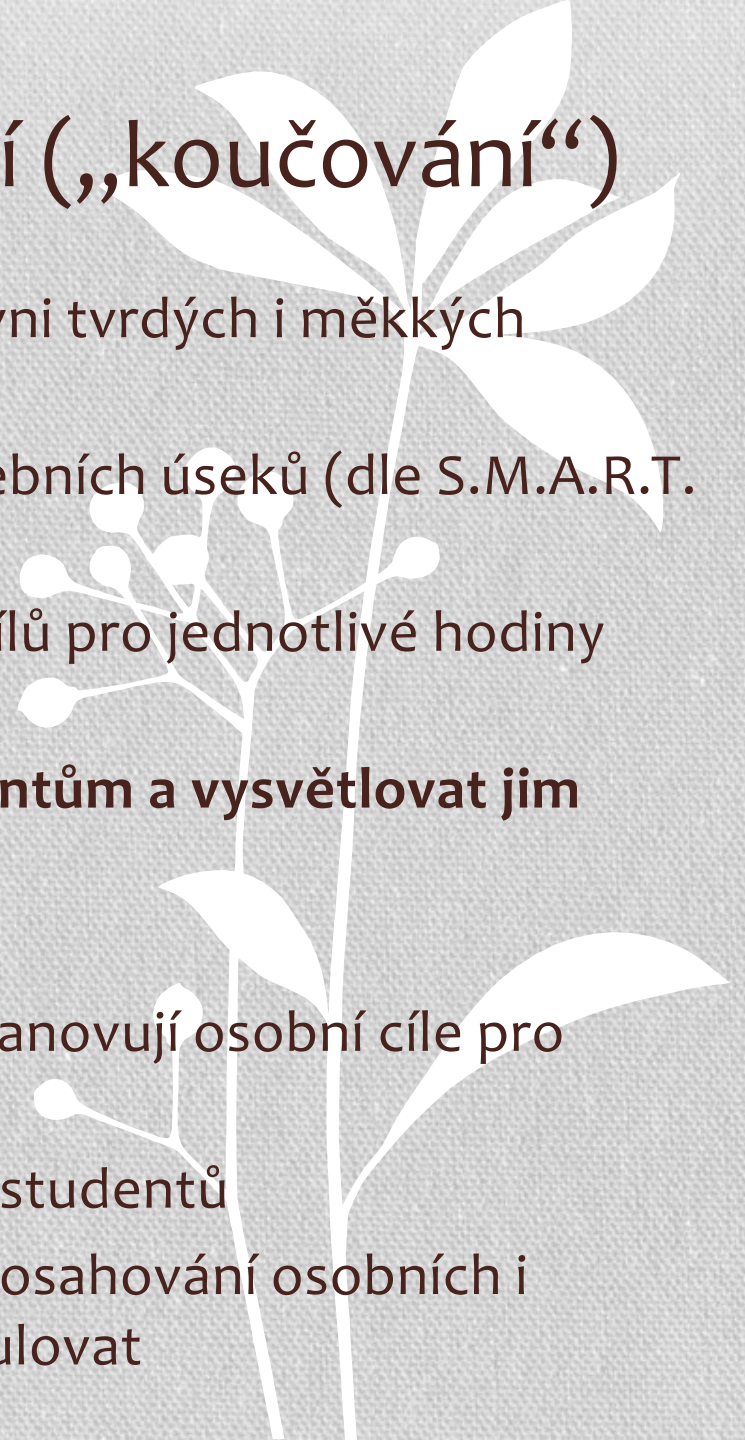
Co to znamená pro učitele?

- ⇒ důvěřovat dětem
- ⇒ přijmout, že všichni nemusejí umět všechno
- ⇒ přijmout roli facilitátora učení
- ⇒ lépe organizovat
- ⇒ vyměnit moc za vztah
- ⇒ méně kárat a chválit
- ⇒ více improvizovat

Práce s cílem jako motivací („koučování“)

1. Ujasnit si směřování své výuky na úrovni tvrdých i měkkých dovedností – profil absolventa
2. Formulovat je jako cíle časových či učebních úseků (dle S.M.A.R.T. Metody)
3. Mít je na paměti při vytváření dílčích cílů pro jednotlivé hodiny (učivo)
4. **Představovat dílčí i celkové cíle studentům a vysvětlovat jim jejich smysl**
5. Naučit studenty stanovovat si cíle
6. Nechat studenty, ať si v rámci učiva stanovují osobní cíle pro určité období (např. čtvrtletí)
7. Pracovat v rámci výuky s osobními cíli studentů
8. Reflektovat ve výuce ne/úspěchy při dosahování osobních i celkových cílů; event. cíle znovu formulovat

RODIČE

Přátelé, či nepřátelé školy?

Desatero pro komunikaci s rodiči

• **Autor:** Bohumíra Lazarová

Následujících deset dobře míněných podnětů pro zlepšení komunikace učitele s rodiči není v žádném případě úplným výčtem všeho hlavního, co by se měl učitel snažit mít v komunikaci s rodiči na paměti. Smyslem je upozornit na některé základní a typické okolnosti komunikace s rodiči a podnítit učitele k tomu, aby se na základě svých zkušeností i studia pokusili tento výčet učinit úplnějším a pro svou praxi dobře uplatnitelným.

1. Stop imperativu

Vždy (snad kromě krajních případů ohrožujících život či zdraví dítěte) lze usilovat o partnerský vztah, i když se na počátku může zdát, že je to nemožné. I vztahy se vyvíjejí. K navození rovnocenného vztahu nepřispívají imperativy „musíte“, „je nutné abyste“... apod., je užitečnější je nahrazovat podmiňovacími výrazy typu „měli bychom“, „zdá se, že by bylo dobré“... apod.

2. Usnadnit porozumění

Je přirozené, že každý člověk nahlíží na svět jinak a svým individuálním způsobem mu rozumí. Porozumění rodiči lze usnadnit ověřujícími formulkami: „Jestli jsem vám dobře rozuměl“... „myslíte to tak, že...“ „je to tak?“... apod.

3. Vhodné naladění rodičů

Vhodný výběr prostředí (s možností volně se posadit) a uvítací přivítání s oceněním („Jsem ráda, že jste si udělali čas“.... „Ráda vás vidím a oceňuji vaši ochotu“...) pomůže odstranit napětí a případně nedůvěru, a povzbudit rodiče ke spolupráci.

4. Začátek a konec pozitivní

Pro navození důvěry je užitečné začínat oceněním a pochvalou pro rodiče i dítě (vždy se něco najde), prostřední část rozhovoru věnovat problémům a nesnázím a závěr rozhovoru doporučením, optimistickému naladění, pozitivnímu přeznačkování (rodičů i sebe sama) a vyjádření víry v lepší budoucnost.

Desatero pro komunikaci s rodiči

5. Společné dohody

Větší naději na úspěch mají postupy a doporučení, kterým rodič věří, které sám vysloví, kterých je spoluvůrcem. Rodičovskou kreativitu v tomto směru lze povzbudit slůvky: „A zkoušeli jste už něco...“, „Co byste doporučovali...“, „Kdy se vám již podařilo...“, „Jak to vidíte vy?...“

6. Čas

Naslouchání je mnohdy užitečnější než mluvení. Je třeba nejprve rozumět a pak teprve mluvit. Pro vlastní bezpečí (i pro informovanost rodičů) bývá rozumné předem se s rodiči dohodnout společně na stráveném čase. Není neslušné předem upozornit: „Jsem ráda, že vám mohu nyní věnovat 10 minut“... „představuji si naši konzultaci asi na půl hodiny, můžeme pokračovat příště...“

7. Společné problémy

Učitel hovořící o problému žáka se tak stává součástí tohoto problému. Snad bude tedy přirozenější užívat při hovoru o problému první osobu množného čísla. („Měli bychom se možná pokusit o...“, „Co myslíte, že bychom ještě mohli...“)

8. Raději neradíme

Opatrně s radami všeho druhu. Učitel radí, je-li o to výslovně požádán a je-li k tomu kompetentní.

9. Nevědět není ostuda

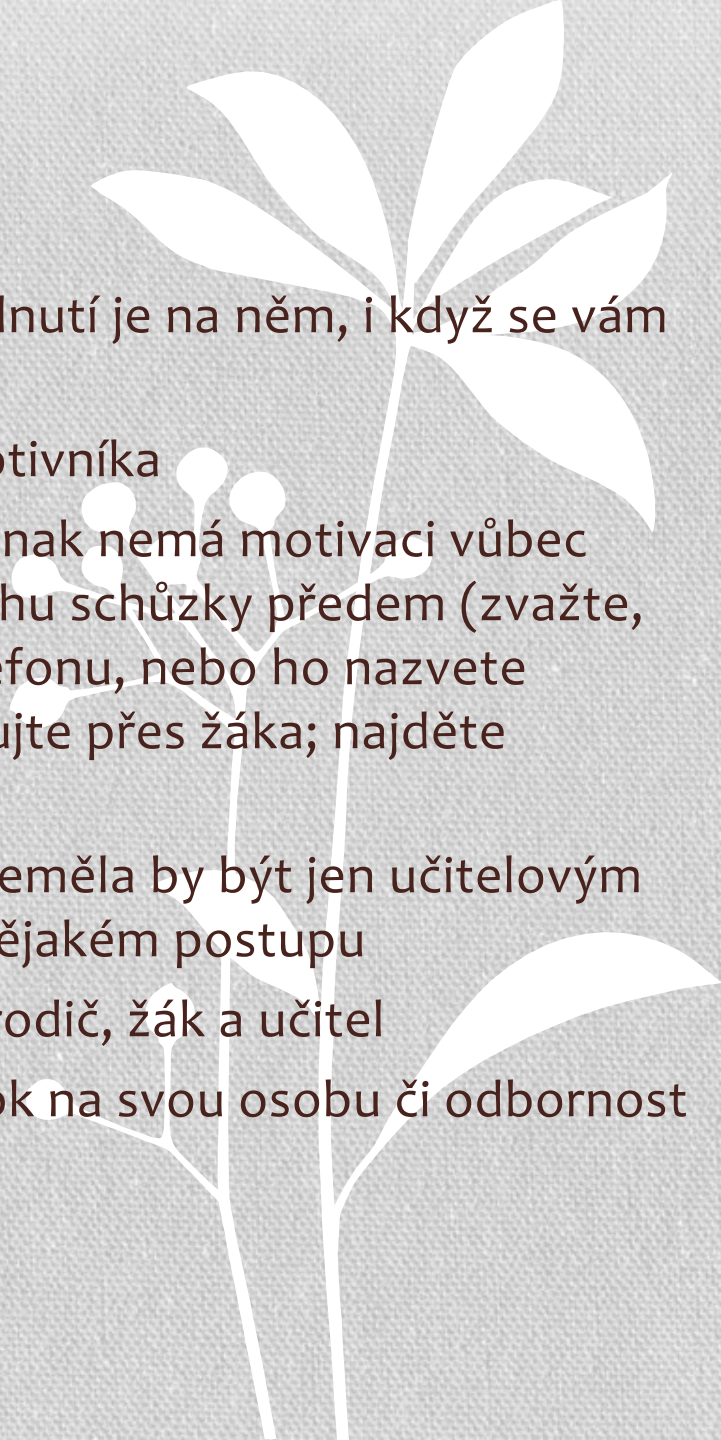
Není hanbou nevědět nebo nepřiznat chybu. Obojí je lidské a možné. Důležité je uvědomit si svojí odpovědnost, snažit se odstraňovat nejen následky, ale zejména příčiny chyb, aby nedocházelo k jejich opakování. Pro opakovanou chybu se hledá omluva mnohem obtížněji.

10. Nehledejme viníka

Hledání viníka těch či jiných potíží dítěte bývá k ničemu (hledání příčin a hledání viníka není totéž). Zaměřme se raději na budoucnost.

rodič jako partner

- rodič je za dítě zodpovědný, konečné rozhodnutí je na něm, i když se vám nelíbí, musíte ho akceptovat
- je lepší mít rodiče na své straně, než jako protivníka
- rodič musí cítit z vaší strany respekt a úctu, jinak nemá motivaci vůbec přijít, to mj. znamená – informujte ho o obsahu schůzky předem (zvažte, pojmenujete-li problém konkrétně už do telefonu, nebo ho nazvete obecněji), aby se mohl připravit; nekomunikujte přes žáka; najděte důstojný prostor a čas atp.
- schůzka musí směřovat k řešení problému, neměla by být jen učitelovým stěžováním si, ideální výsledek je shoda na nějakém postupu
- zvažte uspořádat schůzku „ve třech“, tedy rodič, žák a učitel
- nevnímejte každou námitku či dotaz jako útok na svou osobu či odbornost
- více na: <http://www.rodicevitani.cz/>

VĚDOMÉ ŘÍZENÍ TŘÍDY

Jak to dělat?

Co mi to může přinést?

Vědomé neřízení třídy?

Popište, co učitelka
dělá/nedělá a co to ve třídě
způsobuje?

Taková běžná hodiny matematiky

- <http://youtu.be/QjMxpnqBN3g>

Jaké činnosti řízení třídy zahrnuje?

K čemu by mělo řízení třídy sloužit?

Není tvrzení učitel je manažer jen prázdnou frází?

Styl řízení třídy záleží na tom...

... co jsem se naučil

- strategie
- postupy
- metody
 - odkoukané
 - napodobené
 - ověřené

vědomá rozhodnutí i reakce
vycházející z temperamentu

... kdo jsem

- jaké mám zkušenosti
- jak vnímám sám sebe
- jak vnímám své povolání a poslání v něm obsažené
- jak vnímám své studenty, jací jsou a kým jsou pro mne
- čemu věřím
- jakými myšlenkovými východisky se řídím
- od koho se učím, koho považuji za vzor
- k čemu směřuji, co považuji ve své práci za cíl(e)

Co z toho vyplývá?

- ✓ existuje jen málo univerzálních strategií
- ✓ učitel balancuje mezi autenticitou a rolí
- ✓ styl by měl kopírovat spíš to, kdo jsem, než co jsem odkoukal
- ✓ měl bych se hodně učit sám od sebe (zpětná vazba)
- ✓ řízení (management) třídy by měl být vědomou a plánovanou strategií (stále reflektovanou a přizpůsobovanou)

